

Příroda ve škole – společně do přírody

METODICKÉ LISTY NA PODPORU ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ
V MATEŘSKÝCH, ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

---

*Věnováno všem malým i větším dětem s láskou a přáním,
aby každé z nich mělo učitele, který je povede k úctě ke všemu živému,
naučí je objevovat kouzelná místa v přírodě a milovat stromy, keře,
květiny, bylinky i živáčky všelijaké.*

Vydalo: ALCEDO – středisko volného času ve Vsetíně • 2012 • 1. vydání
Záviše Kalandry 1095, 75501 Vsetín, www.alcedovsetin.cz

Sborník metodických listů byl vydán v rámci projektu
„Školní program EVVO krok za krokem – další vzdělávání pedagogů
při zajišťování EVVO v MŠ, ZŠ a SŠ“, CZ.1.07/1.3.09/03.0016

Zpracovala Líska – o.s. pro EVVO ve Zlínském kraji, 2009–2012

Autoři: Mgr. Marie Kordulová, Mgr. Iva Koutná, Dis. Marie Petrů, Tomáš Kordula, Petr Odehnal,
Pavλίna Kolínková a kol. pracovníků Ekocentra KOSENKA, Edita Votrubová, Mgr. Monika Havlásková

Ilustrace: Mgr. Kateřina Mrnůštková, Mgr. Martin Cigánek

Editor: Mgr. Iva Koutná

Jazyková korektura: Bc. Lucie Machalová

Grafická úprava: Dita Baboučková

Tisk: TG TISK, s.r.o., Lanškroun

*Metodické listy ani jejich části nemohou být reprodukovány žádným způsobem
bez písemného povolení Lísky – o.s. pro EVVO ve ZK, s výjimkou kopírování pracovních listů
či textů pro práci s dětmi v rámci jejich výchovy a vzdělávání.*

Úvod

Vážení a milí kolegové a přátelé,

připravili jsme pro vás soubor metodických listů na podporu environmentální výchovy a vzdělávání ve vašich školách a organizacích. Metodické listy vznikaly postupně od září 2009 jako součást elektronické rozesílky Lísky. Vzdělávací projekt Školní program EVVO krok za krokem – další vzdělávání pedagogů při zajišťování EVVO v MŠ, ZŠ a SŠ poskytl potřebné zázemí nejen pro zpracování 25 nových metodických listů, ale též dopracování původně zpracovaných listů, grafickou úpravu, ilustrace a tiskové vydání tohoto souboru. Z celkového počtu 65 metodických listů se k vám tak dostává 43 zajímavých námětů pro činnost s dětmi a 4 tematické speciály k významným dnům v kalendáři – Den stromů, Den Země, Den bez aut a Mezinárodní den ptactva. Soubor metodických listů doplňují 2 pracovní listy, speciály z dílny KOSENKY ve Valašských Kloboukách na téma Velikonoce a Vánoce.

Naším přáním je poskytnout vám praktického rádce a pomocníka pro každodenní pedagogickou práci s dětmi. Povzbudit vás, inspirovat a předat praxí ověřené náměty s pestrým obsahovým zaměřením, podporující mezipředmětové vztahy i realizaci průřezového tématu Environmentální výchova (EV). Řada z nich může být inspirací pro zájmové vzdělávání. Metodické listy jsou psány tak, aby pomáhaly nejen při vlastní práci, ale také motivovaly k dalším, podobně zaměřeným aktivitám. Mají jednotnou strukturu, která poskytne zkušenému i začínajícímu pedagogovi informaci o cíli, rozvíjených kompetencích i návaznosti na průřezové téma EV. Doporučí vám místo a dobu realizace, pomůcky, celý postup i hodnocení. Některé z nich jsou doplněny didaktickým textem pro pedagoga či pracovními listy pro žáky. Aktivity mohou být realizovány v různých prostředích a jsou určeny dětem od mateřských škol po žáky základních a středních škol. Doporučujeme sledovat ikony, které vás povedou. Společné pro všechny metodické listy je zaměření na environmentální výchovu, pobyt v přírodě a zařazení výukových metod typických pro environmentální výchovu.

Děkujeme z celého srdce všem, kdo se podíleli na konečném obsahu i podobě tohoto materiálu.

Marie Kordulová a Iva Koutná

Doporučení jak se orientovat v manuálu:

Manuál není uspořádán podle předem daného systému. Pouze některá témata byla spojena či na sebe volně navazují. Tyto listy mají v názvu a) a b). Název metodického listu napovídá, jaké téma bylo zpracováno. Listy mají jednotnou strukturu, obsah vychází z odpovídajících rámcových vzdělávacích programů. Stanovené cíle směřují k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. V každé metodice je zmíněna motivace, uvedeny pomůcky a vhodné metody a formy práce. Některé pomůcky jsou součástí didaktického textu pro pedagoga či jsou zpracovány ve formě pracovního listu pro žáky. Největší prostor je dán popisu jak postupovat, na něj navazuje reflexe. Grafika symbolů na okraji listu vám pomůže při orientaci ohledně místa realizace, doporučené doby trvání a cílové skupiny. Vždy jsou uvedeny i tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova a rozvíjené klíčové kompetence. Další informace k tématu můžete najít v didaktickém textu, kde jsou nezářítka i tipy na knihy, webové stránky a další zdroje.

Metodické listy vycházely průběžně v elektronické rozesílce Lísky (v původním znění je najdete na www.liska-evvo.cz). Řada z nich byla prezentována na seminářích pro pedagogy. Některé listy jsme těsně před vydáním zaslali vybrané skupině absolventů specializačních studií koordinátorů EVVO ve Zlínském kraji. Zde jsou jejich názory a hodnocení:

Ahoj Maruško, pracovní listy jsem si prohlédla. Podobný materiál ve výuce velmi vítám. Příjemně ji zpestřuje mně i dětem. Líbí se mi, že například text o stromech není vědecky odtazítý, ale příjemně osobní. Řadu učitelů by to mohlo inspirovat. Grafické i výtvarné zpracování je na vysoké úrovni. Moc se mi to líbí.

Lenka Vidašičová, ZŠ Růžďka

Mám ve škole knihovničku s pěknou řádkou publikací, které obsahují inspiraci do výuky z oblasti EVVO. Moc se těším, až i tento manuál z rozesílky Lísky zde bude mít své místo. Řadu metodických listů mám staženo, některé mě inspirovaly. Oceňuji na nich hlavně jednoduchost a přehledný popis aktivit. Přeju nově se rodícímu "metodníčku" co nejvíce učitelů, které bude inspirovat a co nejvíce dětí, kterým přinese zpestření výuky.

Zdraví Liběna Dopitová, ZŠ Vsetín, Rokytnice

Vydání manuálu metodických listů pro školy považuji za velmi dobrý nápad! Je skvělé, že budeme moci nahlédnout do jedné publikace pro nápady a náměty, jak realizovat EVVO pro naše děti. Moc za to děkuji! Už teď se těším na nového "pomocníka", takových není nikdy dost! Velké díky Vám všem, kteří se na tomto manuálu podíleli!

Andrea Gahurová, MŠ Uherský Brod

Milá Maruško, metodické listy v rozesílce mám moc ráda, učím už dlouho a vítám nové nápady, náměty a kolikrát mi připomenou činnost, na kterou jsem zapoměla a hned si to upravím pro moje dětičky. Všechno co obohacuje naši práci, vítám a předávám kolegyním ve školce, máme z metodických listů už pěkně tlustou složku a tak se opravdu moc těšíme na sborník. Mnoho pozdravů Líscé.

Dita Votrubová, MŠ Na Zahradách, Rožnov pod Radhoštěm, pracoviště Tylovice

Upřímně se domnívám, že metodické listy mohou velmi dobře posloužit všem, kdo aktivně pracují s dětmi a mládeží. Začínajícím učitelům například jako návod ke zpestření výuky, rady jakými tématy a jakými metodami začít s environmentální a přírodovědnou výchovou, jak některá témata vůbec učit, aby byla zajímavá, jak vést žáky ke vztahu k přírodě i kulturním a místním tradicím a všemu pěknému, co nás obklopuje. Zkušenějším pedagogům přináší nové nápady a inspiraci, ale i naději, že stejně učivo můžeme žákům předkládat různými způsoby, přesně na míru každého žákovského kolektivu, jen se stačí poradit s kolegy. Autorka Mgr. Marie Kordulová je zpracovala s plnou znalostí věci a s ohledem na školní praxi, které se desítky let úspěšně věnovala jako kantorka i ředitelka školy. S potěšením konstatuji, že mně jako učitelce jsou tyto metodické listy velkou oporou poslední dva roky, kdy je získávám pravidelně s rozesílkou Lísky. Pracuji s nimi pravidelně. Oceňuji jejich náměty, strukturu i obsah. Líbí se mi jasně a srozumitelně formulované cíle výuky pro žáka, nabídka motivačních aktivit, jasné a přehledné organizační pokyny, samostatně vypsané pomůcky a hodně času uspoří ikonky pro rychlou orientaci, které okamžitě sdělí, kolik času aktivita vyžaduje a kde se doporučuje ji provozovat, zda v učebně či v terénu. Třešničkou na dortu je i vypsání škála metod a forem práce, které se k danému tématu nejlépe hodí. Nemohu opomenout ani poslední dvě sady informací – „Tematické okruhy průřezového tématu EV“ a „Rozvíjené kompetence“, které umožní zařadit témata trvale do výuky a postihnout tak povinné položky školního vzdělávacího programu (ŠVP). Jednak tu je jasně uvedeno, které okruhy průřezového tématu „Environmentální výchova“ aktivita naplňuje a pak jaké kompetence žáka rozvíjí, což je při formulaci ŠVP velká pomoc. Osobně spatřuji přínos v části s názvem „reflexe“, na kterou ve výuce často zapomínáme, což je škoda, protože díky ní se žáci učí vyjadřovat, třídit a hodnotit své myšlenky. Přispívá také silně k upevnění naučeného, proto děkuji za návodné a jasné otázky zpracované v metodických listech. Jako organizátorka volného času dětí na metodických listech oceňuji, že je možné aplikovat tyto aktivity i mimo výuku, spousta nápadů je tak lákavá, že splňuje podmínku dostatečné atraktivitu, aby je děti byly ochotné provozovat ve svém volném čase a to dokonce i v tom neorganizovaném. Mám dobré zkušenosti s tím, že na základě metodického listu zpracuji pracovní list pro žáka nejen do vyučování, ale i s badatelským úkolem do kroužku či osobního volného času žáka.

Co více dodat? Chtěla bych metodickým listům i jejich autorkám, aby se učitelským světem šířily rychle, protože vybízejí k tomu, abychom žáky vyvedli ze strnulých školních stereotypů, abychom je vylákali do přírody, pozvali k vnímání krásy kolem nás i učili ctít tradice našeho kulturního a přírodního bohatství.

Mgr. Jaroslava Ševčíková, ZŠ Vsetín, Sychrov

Velké poděkování za nápad vydávat a rozesílat metodické listy patří **Monice Havláskové** i celému řídicímu výboru Lísky, který nápad od samého počátku podporoval a šířil.

Ocenění a poděkování za vznik manuálu patří především **Ivě Koutné**, která dokázala celý tým v tvořivé práci vést, podporovat a povzbuzovat. Svými zkušenostmi i odborností má na jeho vzniku výrazný podíl.

Poděkování náleží též **Kateřině Mrnůštkové** za půvabné ilustrace i návrh obálky a **Ditě Baboučkové**, za její nápaditost, trpělivost, vstřícnost a vlastní tvůrčí podíl, který vnesla do grafického zpracování manuálu. Jejich zásluhou dostaly metodiky veselou a uživatelsky příjemnou tvář.

Marie Kordulová

Děkujeme našim rodinám a přátelům z Lísky za trpělivost, podporu i rady, které nám věnovali při sepisování tohoto manuálu. Vždyť mnohé z činností byly inspirovány právě našimi vlastními dětmi.

Marie a Iva

Obsah

METODICKÉ LISTY

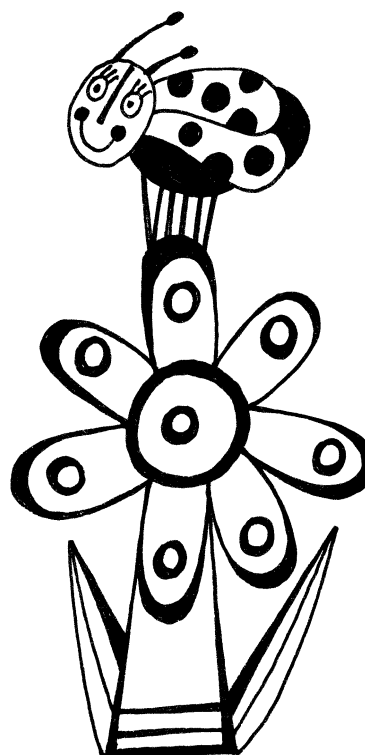
1. Život v rybníce a v lese
2. Rodný list stromu nebo keře
3. Informační dráček
4. Od listu k listu *
5. Pomáháme ptákům v zimě (a, b) *
6. Voda na více způsobů
7. Stromy v zimě *
8. Biodiverzita *
9. Kamarádi zvířátka
10. Jak kvete líska
11. Hádej, kdo jsem? *
12. Zelená lékárna (a,b)
13. Květ biodiverzity *
14. Lovec informací *
15. Můj kousek země *
16. Malá velká včelka
17. Čepice pro skřítku Listnáčka
18. Den bez aut
19. Strom jako dům *
20. Krystalové soustavy *
21. Moře není jen modré *
22. Pránostiky = moudra předků *
23. Třídění odpadů *
24. O čem sní medvědi *
25. Stateček *
26. Stromy, nebo křesla? *
27. Dorozumívání domácích zvířátek
28. Barvíme vajíčka bez chemie
29. Primáti *
30. Přírodní repelent
31. Uspávání broučků
32. Mezinárodní den pozdravů *
33. Posezení u čaje (a, b)
34. Šikovné ruce prarodičů *
35. Aktivní soucit *
36. Pomáháme ptákům v létě
37. O veverce Jůlince *
38. První krok k biozahradě *
39. Otvírání studáněk
40. Můj atlas ptáků *
41. Barborky
42. Jak se rodí perníček
43. Vánoční stromeček

PRACOVNÍ LISTY – SPECIÁLY

- PL 1 – speciál – Velikonoce
PL 2 – speciál – Vánoce

METODICKÉ LISTY – SPECIÁLY

- Speciál 1 – Ptáci – žijí tady s námi
Speciál 2 – Den Země
Speciál 3 – Den stromů
Speciál 4 – Den bez aut

* Takto označené metodické listy obsahují pracovní list/y pro žáky